

Katowice-Kielce, 24.08.2019r.

dr hab. Leszek Wieczorek, prof. UJK

Wydział Prawa, Administracji i Zarządzania
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

**Recenzja rozprawy doktorskiej
mgr Justyny Gruszy**

na temat

**Wpływ kontroli branży hazardowej przez Państwo
na karnoprawne i kryminologiczne aspekty zjawiska hazardu**

napisanej pod kierunkiem prof. zw. dr hab. dr h.c. Emila W. Pływaczewskiego

Problematyka recenzowanej monografii ma znaczenie zarówno z teoretycznego jak i praktycznego punktu widzenia, brak bowiem w polskiej doktrynie prawa karnego (pomijając jednocześnie w szczególności bardzo cenne opracowanie sprzed kilku lat prof. Leszka Wilka¹, które z oczywistych względów Doktorantka wykorzystała w swoich analizach) aktualnego kompleksowego opracowania dotyczącego problematyki hazardu w kontekście zgłębienia rzeczywistości przestępczości hazardowej i wpływu na nią kontroli Państwa.

Główny problem badawczy wyrażono więc w pytaniu – Czy kontrola branży hazardowej przez Państwo służy ograniczaniu przestępczości? Sformułowano też następujące pytania szczegółowe:

- jakie akty polskiego prawa regulują hazard?
- na czym polega kontrola branży hazardowej przez Państwo?

¹ Zob. Leszek Wilk, Hazard Studium kryminologiczne i prawne. Warszawa 2012.. Ale także Grzegorz Skowronek, Prawne aspekty hazardu, Wrocław 2012 oraz Kamil Frąckowiak, Nielegalny e-hazard. Studium prawnokarne i kryminologiczne, Olsztyn 2019.

- czemu ma służyć kontrola przez Państwo branży hazardowej?
- jakie są formy ograniczania wolności prowadzenia działalności gospodarczej w zakresie hazardu?
- jakie przestępstwa i wykroczenia składają się na przestępstwa hazardowe w ujęciu normatywnym?
- jaki wpływ ma kontrola branży hazardowej przez Państwo na ciemną liczbę przestępstw skarbowych i wykroczeń skarbowych przeciwko organizacji gier hazardowych?²

Podkreślić przy tym należy, że postawione pytania szczegółowe (szczególnie pytania dotyczące ciemnej liczby przestępstw) należą do kategorii trudnych.

Po takim odkreśleniu problemów badawczych Doktorantka poprawnie i jasno sformułowała hipotezy badawcze.

Odnosząc się do warstwy metodologicznej wskazać należy, że zrealizowane badania oparto na obserwacji:

- pośredniej (za pomocą metody dogmatyczno-prawnej, analitycznej, statystycznej oraz badań aktowych)

oraz

- bezpośredniej (za pomocą metody wywiadu z osobami, które chcą pozostać anonimowe, a mają wiedzę dotyczącą „ciemnej liczby” przestępstw hazardowych).

W tym miejscu należy wskazać, że pod względem metodologicznym badania zrealizowano prawidłowo a wykorzystanie w niej metody wywiadu należy ocenić jako właściwy sposób eksploracji w zakresie tzw. ciemnej liczby przestępstw hazardowych.

Tytuł rozprawy sformułowany został jednoznacznie (jednak w przypadku publikacji pracy – o co już teraz wnioskuje – rozważyć należy jego skrócenie/uproszczenie), a treść poszczególnych rozdziałów w pełni z nimi koresponduje.

Problematyka zawarta w tytule rozprawy została zaprezentowana kompleksowo, co należy ocenić pozytywnie. Autorka skupiła się bowiem nie tylko na aktualnym stanie prawnym, ale odniosła się również do innych niż ustawa z dnia 19 listopada

² Zob. str. 16 dysertacji.

2009 roku o grach hazardowych regulacji prawa polskiego. W prowadzonych analizach odniosła się także rzetelnie i kompleksowo do prawa Unii Europejskiej.

Struktura rozprawy na którą składa się wprowadzenie, siedem rozdziałów oraz zakończenie nie budzi zastrzeżeń. Całość pracy uzupełnia bibliografia (106 pozycji literatury, 36 aktów prawa krajowego, 5 aktów prawa europejskiego, 116 pozycji orzecznictwa oraz 30 innych dokumentów), wykaz wykresów oraz aneks (zawierający rzetelnie opracowane autorskie narzędzia badawcze - kwestionariusz do badań akt spraw karnych skarbowych dotyczących przestępstw skarbowych przeciwko organizacji gier hazardowych, kwestionariusz wywiadu z prokuratorami oraz kwestionariusz wywiadu z osobami mającymi wiedzę w zakresie ciemnej liczby przestępstw hazardowych). W mojej ocenie wywiady w całości przytaczane w części empirycznej pracy winny się znaleźć w aneksie, a w poszczególnych rozdziałach powinny być dokładniej opisane (scharakteryzowane) co z tych wywiadów wynika dla tematu pracy. Byłoby to o wiele czytelniejsze oraz pozwoliłoby na dostrzeżenie oczywistej pracy Doktorantki. Pracy, którą i tak wykonała, ale z wyżej wskazanych względów nie jest ona tak widoczna jak na to zasługuje.

Kolejność poszczególnych rozdziałów jest prawidłowa, stanowi ona logiczne usystematyzowanie rozważań zawartych w rozprawie, a zasygnalizowanych w tytule.

Rozdział pierwszy (pt. Metodyka badań) rozprawy obejmujący strony od 11 do 27. Autorka opisuje w nim metodologię przeprowadzonych badań. Ta część pracy wprowadza do badań własnych poprzez przedstawienie przedmiotu i celu badań oraz określenie problemów i hipotez badawczych. W tym rozdziale omówiono zastosowane metody, techniki i narzędzia badawcze oraz scharakteryzowano organizację i przebieg przeprowadzonych badań.

Drugi rozdział pt. Regulacje prawne hazardu (od str. 28-78) stanowi analizę regulacji prawnych hazardu, zwłaszcza podstawowego aktu prawnego dotyczącego hazardu, obowiązującego w Polsce (ustawy o grach hazardowych z dnia 19 listopada 2009 roku). Na wstępie przedstawiono nowelizacje tego aktu w porządku chronologicznym (co warte podkreślenia) wraz z uzasadnieniami do projektów ustaw. Następnie poddano analizie ustawę o grach hazardowych w brzmieniu według stanu

prawnego na dzień 1 stycznia 2010 roku. Następnie poddano analizie znowelizowaną ustawę o grach hazardowych z dnia 19 listopada 2009 roku w brzmieniu z dnia 2 stycznia 2019 roku. W rozdziale tym wskazano jakie są podobieństwa i różnice w brzmieniu obu tekstów prawnych i jakie były przyczyny zmian. Celem było wskazanie w jakim kierunku były kreowane zmiany w polskim ustawodawstwie dotyczącym branży hazardowej. Ponieważ hazard nierzadko służy grupom przestępczym do prania pieniędzy, jako instytucję obowiązującą w ustawie z dnia 1 marca 2018 roku o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu wskazano między innymi podmioty prowadzące działalność gospodarczą w zakresie gier losowych, zakładów wzajemnych, gier w karty i gier na automatach w rozumieniu ustawy o grach hazardowych. Słusznie biorąc to pod uwagę opisano również regulacje przewidziane w tej ustawie. Ponadto dostrzeżono konieczność opisu regulacji zawartych w ustawie z dnia 28 października 2002 roku o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, albowiem wśród przestępstw, za które skazanie osoby fizycznej pociąga za sobą odpowiedzialność podmiotu zbiorowego, wymieniono między innymi przestępstwa skarbowe przeciwko organizacji gier hazardowych.

Trzeci rozdział pt. Sankcje administracyjne w ustawie o grach hazardowych (str. 79-108) zawiera analizę sankcji administracyjnych wynikających z ustawy o grach hazardowych z dnia 19 listopada 2009 roku. Rozdział ten jest szczególnie interesujący bowiem Autorka zawarła w nim wątpliwości związane z ich interpretacją i stosowaniem. Analiza tych sankcji była istotna w szczególności z punktu wątpliwości co do możliwości karania tej samej osoby za ten sam czyn (raz w trybie administracyjnym na podstawie ustawy z dnia 19 listopada 2009 roku o grach hazardowych, a drugi raz z ustawy z dnia 10 września 1999 roku Kodeks karny skarbowy).

Z kolei czwarty rozdział pt. Zakres ingerencji Państwa w branżę hazardową (str. 109-133) zawiera dywagacje Autorki odnoszące się do ingerencji Państwa w branżę hazardową. Wskazano jaka jest rola Państwa w kontrolowaniu branży hazardowej. Następnie analizie podano na czym polega istota monopolu Państwa w branży hazardowej. Omówiono również inne ograniczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej w zakresie hazardu w postaci: wymogu uzyskania koncesji, zezwolenia

na urządzenie wskazanych w ustawie gier hazardowych bądź dokonania stosownego zgłoszenia organizowania określonych w ustawie gier hazardowych. Wskazano także ich definicje.

Kolejny, piąty rozdział pt. Działalność hazardowa w prawie Unii Europejskiej (str. 134-205) został poświęcony działalności hazardowej w prawie Unii Europejskiej. Prawo dotyczące hazardu nie jest zharmonizowane na poziomie Wspólnoty. Omówiono zasadę swobody świadczenia usług i zasadę swobody przedsiębiorczości, które są zagwarantowane przez prawo Unii Europejskiej, jako regulacje prawne powiązane z prowadzeniem działalności gospodarczej w zakresie hazardu. Przedstawiono problem braku notyfikacji Komisji Europejskiej niektórych „przepisów technicznych” ustawy o grach hazardowych w dnia 19 listopada 2009 roku w jej pierwotnym brzmieniu oraz dokonano analizy konsekwencji z tym związanych. Analizie poddano także zgodność znowelizowanej ustawy o grach hazardowych z dnia 19 listopada 2009 roku w brzmieniu z dnia 1 lipca 2017 roku z prawem Unii Europejskiej.

Szósty rozdział pt. Przepisy hazardowe w ujęciu normatywnym obejmuje str. 206-274 pracy. Dotyczy on przestępczości hazardowej, która obejmuje przestępstwa skarbowe oraz wykroczenia skarbowe oraz przestępstwa i wykroczenia powszechne. Słusznie największą uwagę poświęcono roli prawa karnego skarbowego, gdyż to właśnie w kodeksie karnym skarbowym umieszczono rozdział dotyczący przestępstw skarbowych i wykroczeń skarbowych przeciwko organizacji gier hazardowych. Szczegółowo omówiono znamiona każdego przestępstwa skarbowego i wykroczenia skarbowego. Następnie ukazano przestępstwa związane z hazardem w kodeksie wykroczeń i w kodeksie karnym. W kodeksie karnym nie wskazano wprost przestępstw, które dotyczą hazardu, jednak można wskazać przestępstwa, które pośrednio dotyczą tego zjawiska, takie jak przestępstwo oszustwa czy prania pieniędzy. W kodeksie karnym umieszczono także środek karny w postaci zakazu wstępu do ośrodków gier hazardowych i uczestniczenia w tych grach, który również został opisany.

Ostatni, siódmy rozdział pracy pt. Przestępczość hazardowa w kontekście kontroli branży hazardowej przez Państwo w świetle wyników badań empirycznych

(str. 275-339) zawiera rzetelną prezentację wyników badań empirycznych. W pierwszej kolejności dokonano analizy przestępczości w świetle badań statystycznych. Kolejno przedstawiono obraz przestępczości hazardowej w świetle wyników badań aktowych. Ponadto zaprezentowano także wyniki wywiadów przeprowadzonych z prokuratorami

i z osobami, które chcą pozostać anonimowe a mają wiedzę na temat ciemnej liczby hazardu. Analiza wyników przeprowadzonych badań pozwoliła na wysunięcie na ich podstawie wniosków, które następnie umożliwiły zweryfikowanie hipotez, postawionych na wstępie prac badawczych. W tej części pracy można dostrzec szczególne wzorowe zaangażowanie Doktorantki w analizowaną problematykę. O ile poprzednie części pracy odnosiły się głównie do analizy aktów prawnych i realizowane były metodą desk research to ta część pracy ma charakter bezpośredni i ściśle empiryczny. Docenić należy szczegółową analizę danych statystycznych oraz badania (za pomocą autorskiego kwestionariusza do badania akt spraw karnych skarbowych dotyczących przestępstw skarbowych przeciwko organizacji gier hazardowych) dwunastu przypadków dotyczących spraw w zakresie przestępstw skarbowych o kwalifikacji prawnej czynu z art. 107 § 1 i 2 oraz art. 110a § 1 ustawy z dnia 10 września 1999 roku Kodeks karny skarbowy oraz wywiady z dwoma prokuratorami, VII Podlaskiego Wydziału Zamiejscowego Departamentu ds. Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Krajowej (również za pomocą autorskiego kwestionariusza) oraz dwoma anonimowymi osobami (także przy wykorzystaniu autorskiego kwestionariusza) mającymi wiedzę na temat ciemnej liczby hazardu.

W zakończeniu Doktorantka zawarła wnioski wynikające z przeprowadzonych badań oraz dokonała szczegółowej analizy wynikających z nich odpowiedzi na poszczególne hipotezy badawcze. Podkreślenia wymaga, iż Doktorantka odniosła się do wszystkich hipotez badawczych skonstruowanych na początku rozprawy, pozytywnie weryfikując pięć hipotez szczegółowych, a częściowo pozytywnie jedną. Falsyfikując stawiane hipotezy badawcze udzieliła odpowiedzi na szczegółowe pytania (problemy) badawcze, a tym samym na pytanie główne (problem główny).

Ocena recenzowanej rozprawy jest bardzo pozytywna. Wnioski końcowe są rezultatem znakomitej znajomości przez Doktorantkę problematyki poruszanej w rozprawie. W szczególności badania aktowe oraz wywiady zasługują na docenienie.

Powyższe uwagi i oceny częściowe, dotyczące różnych kwestii analizowanej problematyki i recenzowanej pracy prowadzą do jednoznacznego, pozytywnego wniosku, że **recenzowana rozprawa odpowiada wymogom** określonym w ustawie z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t. j. Dz. U. z 2016r., poz. 882, 1311), w szczególności zgodnie z art. 13 tejże ustawy, stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Biorąc powyższe pod uwagę wnioskuję o dopuszczenie Pani mgr Justyny Grusza do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

